

SERİYY-İ SAKATÎ HAZRETLERİ (4)*

*Eüzü bi'llâhi mine'ş-şeytâni'r-racîm.
Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.*

El-hamdü li'llâhi rabbi'l-âlemîn... Hamden kesîran tayyiben mübâreken fîh... Alâ külli hâlin ve fî külli hîn... Hamden kemâ yenbagî li-celâli vechihî ve li-azîmi sultânih... Nahmedühû bi- cemîi mehâmidih... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidi'l-evvelîne ve'l-âhirîn... Senedinâ ve mededinâ ve üsvetüne'l-haseneti muhammedini'l-mustafâ... Ve âlihî ve sahibihî ve men tebiahû bi- ihsânin ilâ yevmi'l-cezâ... Emmâ ba'd:

Aziz ve muhterem cemâat-i müslimîn!..

Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin selâmı, rahmeti, bereketi, ihsânı, ikrâmı dünyada, ahirette üzerinize olsun... Rabbimiz Tebâreke ve Teâlâ Hazretleri sizi iki cihanın hayırlarına erdirip, cennetiyle, cemâliyle müşerref eylesin...

Ebû Abdirrahmân es-Sülemî'nin (Rh.A ve kaddesa'llâhu rûhah) *Tabakâtu's-Sûfiyye* isimli, Türkçe'ye tercüme edilmemiş kıymetli bir tasavvufî biyografi kaynağı olan eserinden okumaya devam ediyoruz, 53. sayfasına geldik. Cüneyd-i Bağdâdî'nin şeyhi ve dayısı, hocası olan Seriy-i Sakatî (Kaddesa'llâhu rûhayhümâ) Hazretleri'nin tercüme-i hali üzere okumaya devam edeceğiz.

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

Bu okumalara başlamadan ve izahları yapmadan önce, Peygamber SAS Efendimiz'in ruh-u pâki başta olmak üzere, ashab-ı kiramın, tâbîînin, tebe-i tabîînin, evliyâullahın cümlesinin; Hocamız Muhammed Zâhid-i Bursevî'ye kadar turûk- u aliyyemizden güzerân eylemiş olan sâdât ve meşâyihimizin;

Beldemizin medâr-ı iftiharî Yûşâ AS'ın, sahabe-i kirâmın, Ebû Eyyûb el-Ensârî Hazretleri'nin; içinde oturduğumuz tekkenin bânîsi Mustafa Selâmî Efendi Hazretleri'nin ve halifelerinin; çevremizde medfun bulunan Şeyh Murad Hazretleri'nin, Abdül'ehad-ı Nûrî Hazretleri'nin ve sâir evliyâullah'ın;

Uzaktan yakından bu dersi dinlemeğe gelen siz kardeşlerimizin ve bizlerin ahirete göçmüş bütün sevdiklerimizin, yakınlarımızın, geçmişlerimizin, arkadaşlarımızın, dostlarımızın, evlatlarımızın, kardeşlerimizin ruhlarına hediye olsun diye;

Beldeyi fetheden Fatih Sultan Mehmed Han'ın ve ordusunun mensubu mücahidlerin, şehidlerin, gâzilerin ruhlarına hediye olsun diye...

Sâir mü'minîn ü mü'minât, müslimîn ü müslimâta da dereceleri üzere Allah-u Teâlâ Hazretleri ikram ve ihsan eylesin diye; bizim de dünya ve ahiret saadet ve selâmetine ermemize vesile olsun diye, 1 Fâtîha, 11 İhlâs-ı Şerif okuyup ruhlarına bağışlayalım, öyle başlayalım:

.....

a. Kalpler Üç Çeşittir

وَبِهِ قَالَ السَّرِيُّ الْقُلُوبُ ثَلَاثَةٌ قَلْبٌ مِثْلُ الْجَبَلِ
لَا يَزِيلُهُ شَيْءٌ وَقَلْبٌ مِثْلُ النَّخْلَةِ أَصْلُهَا ثَابِتٌ
وَالرِّيحُ تَمِيلُهَا وَقَلْبٌ كَالرِّيشَةِ يَمِيلُ
مَعَ الرِّيحِ يَمِينًا وَشِمَالًا

TS. 53/22 (Ve bihî kàle seriyyü: El-kulûbü selâsetün: Kalbün mislü'l-cebeli, lâ yüzîluhû şey'; ve kalbün mislü'n-nahleti, aslühâ sâbitün ve'r-rîhu temîlühâ; ve kalbün ke'r-rîşeti, yemîlü mea'r-rîhi yemînen ve şimâlâ.)

(Ve bihî kàle) dediği yâni aynı rivâyet yoluyla, yâni Ali ibn-i Abdilhamid el-Gadâirî kanalıyla gelen rivâyet zincirinin, yine bize naklettiği bir başka rivâyet. Buyurmuş ki Seriyi-i Sakatî KS Hazretleri:

(El-kulûbü selâsetün) “Kalpler üç tanedir, üçtür.” Üçtür demekten maksadı üç cinstendir, üç seviyededir:

1. (Kalbün mislü'l-cebel) “Bir kalb vardır ki o dağ gibidir. (Lâ yüzîluhû şey'un) Hiç bir şey onu yerinden oynatamaz, kaydıramaz, zarar veremez.

2. (Ve kalbün mislü'n-nahleti) Öyle bir kalb de vardır ki, o da hurma ağacı gibidir. (Aslühâ sâbitün ve'r-rîhu temîlühâ) Kökü yerdedir, sağlamdır ama, rüzgâr esti mi, boyu uzun olduğundan oraya oraya sallanır.

3. *(Ve kalbün ke'r-rîşeti) Bir kalb de vardır ki, o da kuş tüyü gibidir, tüy gibidir. (Yemîlü mea'r-rîhi yemînen ve şimâlâ) O, artık rüzgâr esti mi, oraya buraya, sağa sola eğilir, uçar, gider."*

Şimdi, bundan maksat ne?.. Bir kere kalpten maksat ne? Yâni biz kalp deyince ne anlıyoruz, bu sözü söyleyen mübarek kalpten neyi kastediyor?..

Kalp, bizim Türkçe'de gönül demek. İnsanın göğsünde bir et parçası var, onun adı da kalp ama, gönül ondan başka... Belki birbiriyle bazı ilişkileri var mekân bakımından, mekânı olması bakımından ilişkileri var. Yâni, şuna benzeterek anlatmaya çalışıyorum ben:

Akıl nerede?.. Akıl elle tutulmaz, gözle görülmez bir şey. Yâni beyinde desek, delinin de beyni var, o da yetmiyor yâni. Ama akıl başta diyoruz, akıl başta diye geçip gidiyoruz. Gönül de kalple ilişkili, yâni insanın şu yüreğiyle ilişkili. Arapça'da da böyle, Türkçe'de de böyle, Farsça'da da böyle. Yâni bir et parçası olan uzuv var, ama aslında ayetlerde, hadislerde bahsedilen bu değil! Bununla bir ilişkisi olan, belki orada bulunduğu için ilişkisi olan, görülmeyen varlık. Yâni görülmeyen, tutulmayan, ölçülmeyen, biçilmeyen, eni boyu bilinmeyen esrarengiz varlık; gönül.

Peygamber SAS Efendimiz'in hadis-i şeriflerinde buyruluyor ki:¹

أَلَا وَإِنَّ فِي الْجَسَدِ مُضْغَةً إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ أَلَا وَهِيَ الْقَلْبُ

(خ.م.د.ت.ن.ه. عن النع مان بن بشير)

(*Elâ ve inne fi'l-cesedi mudgaten*) “İnsanın vücudunda bir küçük et parçası vardır ki, (izâ salehat saleha'l-cesedü küllühû) o iyi oldu mu bütün vücut iyi olur; (ve izâ fesedet fesede'l-cesedü küllühû) o kötü oldu mu, bütün vücut fena olur. (Ve hiye'l-kalbü) O kalptir.”

İşte burada bahsedilen, et parçası dediği halde, kastedilen et parçası değil; o et parçasında olan gönül dediğimiz şey... Et parçası sağlam olabilir ama, adam cânî olabilir, haydut olabilir, eşkıya olabilir, hain olabilir, zalim olabilir, günahkâr olabilir. Yâni, kalbi istediği kadar sağlam olsun ama, idamlık olabilir.

¹ Buhârî, *Sahîh*, c.I, s.28, no:52; Müslim, *Sahîh*, c.III, s.1219, no:1599; Ebû Dâvud, *Sünen*, c.III, s.243, no:3329, 3330; Tirmizî, *Sünen*, c.III, s.511, no:1205; Neseî, *Sünen*, c.VII, s.241, no:4453; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.II, s.1318, no:3984; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.IV, s.270, no:18398; Dârimî, *Sünen*, c.II, s.319, no:2531; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.IV, s.448, no:22003; Beyhakî, *Sünenü'l- Kübrâ*, c.V, s.264, no:10180; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.IV, s.336; Taberânî, *Müsnedü'ş-Şâmiyyîn*, c.I, s.293, no:511; Nu'mân ibn-i Beşîr RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.773, no:7291; *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.146, no:1167; RE.204/6.

Demek ki, onun bozulmasından kasdı Peygamber SAS Efendimiz'in; insanın gönlünün, iç aleminin bozulması demek.

O halde, "Üç çeşit gönül vardır." diyor Seriyi-i Sakatî Hazretleri. "Birisi dağ gibidir, hiç bir şey yerinden kıpırdatamaz." Yâni, evliyaullahın kalbleri bu gruptan olabilir. Dış tesirler, etkiler, telkinler ve sâireler ona tesir etmez. Onda o ma'rifetullah nuruyla, o sağlamlık kale gibidir, dağ gibidir, asla oynamaz, sapasağlamdır, Allah'a bağlılığı sağlamdır, sevgisi sağlamdır.

*Eğer beni öldüreler,
Külüm göğe savuralar,
Toprağım anda çağıra,
Bana seni gerek seni!..*

Fuzûlî'nin şiirlerinde geçiyor meselâ:

*Aşk derdiyle hîşem, el çek ilacımdan tabip;
Kılmadermankim, helâkim zehri dermanındadır.*

"Doktor beni tedavi etme, ben bu dertten memnunum. Yoksa beni tedavi edersen mahvolurum. Ben bu hastalıkla yanayım, yakılayım." diyor meselâ. Allah sevgisini kasederek meselâ.

Kahr da gelse, lütuf da gelse, hastalık da gelse sabredebiliyor Eyyüb AS gibi. Vücudunu yaralar sarabiliyor, çoluk çocuğu ölebiliyor, malı mülkü telef oluyor filan... Yâni hiç bir şey değiştiremiyor. Sağlam bir gönül, sapasağlam bir yapısı var ve ma'rifetullah dolu... Allah indinde makbul bir gönül, kale gibi, dağ gibi...

Bir kalp vardır ki hurma gibidir. Hurma da gene makbul bir ağaçtır. Medhedilmiştir hadis-i şerîflerde. Kökü yerde ama, sağa sola sallanır. Yâni bazı gönüller de böyledir. Esas itibariyle mü'mindir, iyidir, hoştur ama bazen oradan esen, buradan esen rüzgârların etkisiyle hataları, sarsılmaları, tereddütleri, şüpheleri ve sâireleri uyanıp, gelip geçebilir yâni.

Bir de bir çeşit daha kalb, yâni gönül vardır ki, bu gönül de hiç bir tutamağı yok, bir kuş tüyü gibi, rüzgâr ne tarafa giderse o tarafa uçuyor. E ne oldu sen namaz kılıyordun?.. Bıraktı. Hani sen tevbe etmiştin, sigara bile içmeyecektin?.. Gene içmeye başladı. Hani sen iyi insandın, bunu nasıl yaptın?.. Hani sen bana geçen akşam söz vermiştin?.. Akşamdan söz verip de, sabaha dönüş mü olur?.. Neden?.. Tüy gibi yâni. Nereden ne eserse, o tarafa gidiyor.

Tabii bunların içinden makbul olanı hangisi?.. İnsanın gönlünün kale gibi sağlam olması ve doğru yoldan ayrılmaması...

فَاسْتَقِمُّ كَمَا أُمِرْتُ

(هود: ۱۱۲)

(*Fe'stakim kemâ ümirte*) [*Emrolunduğun gibi dosdoğru ol!*] (Hûd, 11/112) diye Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin Peygamber Efendimiz'e emrettiği gibi, sırat-ı müstakîmde sabitkadem olması... Allah'ın yolundan, herhangi bir olayla kayacak bir durumu bulunmaması...

Bu gönüllerin sahibi insanlar, böylece üç grupta toplanabilir: Birisi çok vefalıdır, çok sâdıktır, âşık-ı sâdıktır, sapasağlamdır. Tamam, doğru yola girdi mi, ömrünün ahirine kadar İslâm'a faydalı olur.

Bir kısım insanlar vardır ki, esas itibariyle iyidir ama, bazen hata ederler, bazen sevap işlerler. İşte öyle hurma ağacı gibi sallanırlar. Gene esas itibariyle, meyvası filan tatlıdır, iyidir, hoştur.

Bazısı da vardır ki, hiç bir yerde durmaz, dikiş tutturamaz mânâsına geliyor.

Tabii kalpler konusunda Kur'an-ı Kerim'de ayetlerde kalp kelimesi geçiyor. Öyle kalpler vardır ki taş gibidir. Taş bile makbuldür de, bu ondan daha fenadır. Öyle insanlar vardır ki, onların kalpleri ölü olduğu için, onlar hayvandan da aşağıdır.

أُولَئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ

(الأعراف: ١٧٩)

(Ülâike ke'l-en'âmi bel hüm edal) [İşte onlar hayvanlar gibidirler, hatta daha da şaşkındırlar, daha da sapıktırlar.] (A'râf, 7/179) diye bildiriliyor.

Allah bizim kalbimizi dağ gibi, kale gibi sağlam eylesin... Yolunda daim, zikrinde kâim eylesin... Sevgisinden, muhabbetullahtan, ma'rifetullahtan mahrum etmesin... Hasta duruma düşürmesin...

İnsan bir günah işledi mi, kalbinde bir benek hasıl oluyor. Bir günah daha işlediği zaman, bir günahdan dolayı yeni bir benek daha hasıl oluyor... Böylece kalp kararıyor. Yâni gönlü kararıyor, yâni gönlünde lekeler meydana geliyor. Gönül, sonunda işe yaramaz bir şey oluyor.

Halbuki aslında gönül, insanı yöneten, insanı ma'rifetullahâya yönelten, makamını yükselten, Allah indinde evliya yapan, Allah'ın en büyük vergisi kalb yâni, en büyük vergilerinden birisi.

b. Arkadaşlığın İncelikleri

Bundan sonraki sözü, 23. söz. Paragraf paragraf numaralamış bu zat, 23 numaralı paragraf:

وَبَهَ قَالَ السَّرِيُّ لَا تَصْرِمُ أَخَاكَ عَلَى ارْتِيَابِ
وَلَا تَدَعُهُ دُونَ الْإِسْتِعْتَابِ

TS. 53/23 (Ve bihî kâle seriyyü: Lâ tasrim ehâke ale'rtiyâb, ve lâ teda'hü dûne'l-isti'tâb.)

Tabii bu sözlerin Arapçalarını da, kelimelerini insan bilir de takip ederse, Arapçaları da güzel! Yâni Türkçe'de atasözlerini bilirsiniz kafiyelidir, seciyelidir, müsecca'dır. Kafiye demeyelim, onun gibi, yâni sözü güzel... Buyurmuş ki:

(Lâ tasrim ehâke ale'rtiyâb.) “Şüphe üzerine arkadaşına darılma! Arkadaşınla alâkayı şüphe üzerine kesme!” Sarame- yasrimu; darılıp arkadaşlığı kesmek, küsmek mânâsına geliyor. (Lâ tasrim ehâke) “Kardeşine küsme, darılma,

alâkayı kesme; (ale'rtiyâb) şüphelenmek üzerine, şüphe üzerine arkadaşlığı bozma!”

Ah kelimesi kardeş demek ama, bu hem anne babadan dolayı olan kardeşliğe denilir; hem de mü'minlikten dolayı olan kardeşliğe Arapça'da kullanılıyor. Burada tabii esas itibariyle darılma dediğine göre, maksadı din kardeşliği veya tarikat kardeşliği. Din ve tarikat yolundaki, mâneviyât yolundaki ahiret yolundaki kardeşliğini şüphe üzerine bozma!

(Ve lâ teda'hü dûne'l-isti'tâb.) “Ve o arkadaşını gene, kendisi özür diledikten, senin rızanı talep ettikten, bağışla beni diye söyledikten sonra da terk etme, yâni affet!” demek istiyor.

“Şüphe üzere arkadaşlığı kesme; af dileyince de affet!” Yâni madem af diledi, tamam, pekiyi de, unut, üzerinde durma! “Artık seninle ebediyen barışmam, bitti artık alâkamız, bir daha gelme!” filan... Kimisi böyle yapıyor. Demek öyle olmayacak, tavsiyesi öyle değil bu mübarek efendinin.

Bir kere küseceksen kesin bir bilgin olsun, onun üzerine git! İşte kulaktan kulağa bir söz yayılmış da, veya bir hareketi öyle olmuş, şöyle olmuş da, o ona darılıyor. Canım git bir söyle bakalım! Belki başka maksatla yapmıştır, belki iyilik diye yapmıştır sana, sen onu kötülük anlıyorsundur. Belki o sözü öyle söylememiştir, belki başka maksatla söylemiştir.

Hindistan tarafında bir hükümdarın veziri varmış, herkese borç para verirmiş.

“—Ne zaman ödeyeceğiz?” dediklerinde;

“—Hükümdar ölünce ödersiniz.” dermiş.
“Hükümdar ölsün, öyle...”

Hoşuma gidiyor hikâyeye. Tabii hemen gitmişler, şikâyet etmişler hükümdara, demişler ki:

“—Bu senin vezirin hain, senin ölümünü istiyor. Herkese borç veriyor, ‘Hükümdar ölünce geri verirsin.’ diyor.” Çağırılmış huzuruna veziri.

“—Vay!.. Ben sana bu kadar imkân verdim, mevkî makam verdim, para pul verdim, itimad ettim, yükselttim... Sen utanmıyor musun böyle yapmaya? Böyle mi dedin?”

“—Evet, söyledim efendim. Söyledim ama benim maksadım, bunların düşündüğü gibi kötü maksat değildi. Evet, ‘Alın bu parayı, hükümdar öldüğü zaman ödersiniz.’ dedim, tamam, doğru. Ama sizin ölümünüzü istediğim için değil, bilakis sizin ölmemenizi istediğimden... Bu fukaracıklar da, cân u gönülden dua etsinler diye böyle yaptım. Çünkü, kimse parayı çabuk ödemek istemez. ‘Hükümdar yaşasın da, bu para bizim yanımızda kaldıkça kalsın!’ diye, cân u gönülden size dua ettirmek için yaptım.” demiş.

Onun üzerine mükâfatlandırmış, yanından ayırmamış.

Tabii bu bir hikâyedir, ben bunu eski vaazlarda da söylemişimdir. Hani bazen dıştan düşmanlık gibi görünür bir şey ama, aslında o senin iyiliğini istiyordur.

Veyahut bazı insan yaptığı iyiliği söylemek istemez. Âlîcenab insanlar yaptığı iyiliği belli etmek istemezler; gizli yaparlar, sessiz yaparlar.

Yine anlatmışımdır, büyük zâtlardan birisi bir şehre geliyor, ziyaret edecek orada bir tanıdığını... Diyorlar ki:

“–Hapiste...”

“–Neden hapiste yahu, kötü bir insan değildi, hapse niye düştü?”

“–İşte borcu vardı, parası yoktu, ödeyemedi. Kadı hapsetti!”

Gitmiş, alacaklılarını bulmuş, hepsinin parasını ödemiş.

Ondan sonra da, şehirden kalkmış, kaçmış, gitmiş. Yâni şehirde dursa, kim ödedi diye bilinecek, şu adam ödemişti diyecekler. Kendisinin ödediğini arkadaşı bilmesin diye, parasını ödemiş, hapisten çıkarttırmış, görüşmeden kaçmış. Ben ödedim bile demiyor.

Yüksek insanlar böyle olur. Bazen yaptığı iyiliği belli etmez.

Bir de riyâ olmasın, gösteriş olmasın diye, insanların bazıları kendisini iyi göstermek şöyle dursun, kötü göstermek yolunu bile seçmişler. Yâni kötü değil de aslında, kötü sanılacak gibi bir tavırda bulunmaktan korkmamışlar, çekinmemişler.

Meselâ, biraz Kur’an-ı Kerim telaffuzunu tecvit kaidesine uygun olarak okumamış veyahut şöyle yapmış, böyle yapmış...

Arkasındaki adam bunun kemâlâtını anlamasın, çok rağbet etmesin, halkın gözünde çok şöhretlenmesin, etrafına insan toplanmasın diye, özellikle kendisini gözden düşürecek şeyi yapmışlar, mahsustan... Çünkü onların nazarında Allah'ın sevgisi önemli... Şöhret afettir. İnsanların sevgisinin kıymeti yok... El öpecek, şey yapacak vs... Saklamış kimisi kendisini, belli etmemiş yâni.

Hani meşhur bir hikâye vardır; buraya çok yeni gençler geliyor, onlar duymamışlardır, anlatayım:

Bir şeyh efendi varmış, bir camide imam; bir de müezzin varmış, şeyh efendinin tek müridi... Başka kimse yok. Bir şeyh, bir mürid, iki kişi. Hiç kimse yok... Cami de kenar mahalledeymiş. Ne gelen var, ne giden... Şeyh efendi hakiki bir evliyaullah, kerametleri zâhir, mânevî makamı yüksek... Ama kimse gelmiyor.

Bir gün oturmuşlar namazları kılmışlar, tesbihleri çekmişler.

Mürid demiş ki:

“—Efendim, şu ahali zât-ı âlînizin kadrini kıymetini bilmiyor. Gelseler buradan ma'rifetullahı öğrenseler, tarikatın âdâbını, inceliklerini öğrenseler, Allah yolunda güzel bilgileri elde edip ilerleseler. Hazine var yanlarında, kıymetini bilmiyor bu ahali... Gelseler de şurası, cami dolsa, taşsa ne iyi olur.” filan gibi bir söz söyleyince.

“–Öyle mi istiyorsun evlâdım?” demiş. İmam yaşlı, derviş biraz genç, müezzin...

“–Efendim, iyi olmaz mıydı?” filan...

“–Eh, olur inşâallah.” demiş, dışarıya çıkmış.

Mahallenin çocukları kuş tutmuşlar, kuş güzel tüylü. Biri “Ben tuttum, benim!” diyor, ötekisi “Yok, benim!” diyor. Çekişirken, senindi benimdi derken, kuşun kafasını koparmışlar. Kuşun kafası kopunca, çocuk başlamış ağlamağa:

“–Kuşum öldü, Ahmed kafasını koparttı kuşun.” filan, iki gözü iki çeşme ağlıyor.

Şeyh efendi de namazı kıldırmış, camiden çıkmış. Bakmış bir gürültü, bir kalabalık, bir ağlama filan var.

“–Ne oldu evlâdım?”

“–Hoca dede, kuş benim kuşumdu, ben tutmuştum, Ahmed de kafasından çekti, koparttı, hayvanı öldürdü...” diye ağlayınca,

“–Getir bakalım şunun kafasını...” demiş. Getirmiş. Şeyh efendi:

“–*Bismi’llâhi’r-rahmâni’r-rahîm.*” demiş, tükürüklemiş kafasını, başına yapıştırmış gövdesini. Allah’ın izniyle, keramet olarak kuş yeniden canlanmış, uçmuş.

Herkes, böyle kafası kopmuş kuş canlanır mı, uçar mı diye bir uçan kuşa bakıyorlar, bir hoca dedeye bakıyorlar, bir birbirlerine bakıyorlar. Herkes evine koşuşmuş:

“—Anne duydun mu, baba gördün mü? Gözlerimizle gördük, vallâhi de, billâhi de hoca dede ölmüş kuşun kafasını yakaladı da, yapıştırdı, uçurdu...” filan.

“—Yâ, öyle mi, hakikaten keramet sahibi, büyük zâtmış. Hay Allah, kıymetini bilmemişiz.” filan demişler.

Ooh, cami dolmaya başlamış, müezzin memnun, kalabalık vs. Gelen, giden, el öpen, hastalarına dua ettiren... Çocuğu olmayanlar çocuk ister vs. vs. Türlü türlü böyle kalabalık, dolup taşıyor filan.

Ama müezzine düşüyor hizmetler, o da yavaş yavaş bıkmaya başlamış. Çay pişir, yemek çıkart, sofraya hazırla, yemek hazırla, bulaşık yıka filan... Ne gecesi, ne gündüzü kalmış, ne uykusu, ne durağı kalmış, ne de oturup da doğru düzgün tesbih filan çekebiliyormuş. İki saat, üç saat uyku, gürültü patırtı, bir hengâme gidiyor böyle. Tekke kalabalık çünkü...

Bir gün şöyle bir fırsat bulmuş, hocaefendiye demiş ki:

“—Şeyhim, ben galiba hata işledim Eskiden ne kadar huzurluyduk, zikir yapıyorduk, mânevî âlemin lezzetlerini beraber sürüyorduk, safâsını sürüyorduk. Şimdi tesbihimi bile çekemiyorum, uykumu, durağımı şaşırdım, kafam karıştı, yorgun düştüm.” filan... “Eski zaman daha kıymetliymiş de, kıymetini bilememişim.” deyince,

“—E yâni sen eskiyi mi özlüyorsun, tenhalığı mı özlüyorsun?” diye müezzine sormuş.

“—O zaman daha rahattım.” demiş müezzin...

“—E o da olur istersen.” demiş şeyh efendi...

Koyun bağırsağını şişirmiş cuma günü. Bir ucunu bağlamış, öbür ucunu bağlamış, koltuğunun altına sokmuş. O zaman balon yok, naylon yok. Tabii eski devrin malzemesi... Koyunun bilmem neresini şişirmiş kesilen koyunun. Koltuğunun altına sokmuş cuma günü. Herkes şeyh efendi gelecek diye bekliyorlar, cami tıklım tıklım dolu. Kapıdan girmiş, koltuğunun altındaki o hava dolu şeye biraz bir bastırmış.

Herkes birbirlerine bakmış, bir ses çıktı, eyvah filan. Tabii şeyh efendinin abdesti kaçtı demişler. Hoca efendi hiç aldırmıyor. Biraz daha yürümüş, gene bir hafif bastırmış, gene bir acayip ses. Biraz daha yürümüş, bir daha bir acayip ses. Oturmuş minberin önüne.

“—Yahu hocaefendinin abdesti kaçtı!

Yellendi ama hiç farkında değil... Oturdu, bak namaz kılacak şimdi.” demişler.

Hakikaten dış ezan okunmuş, sünnete kalkmış, hoca namaz kılmış. Allah Allah... “Hadi neyse ne, namaz kendisinin, hutbeyi okuyacak, ben başka hutbeye yetişeyim diyen, hutbeyi okuduktan sonra da namazı kıldırarak, bizim cumamız olmayacak!” diye, papucunu alan kaçmış arka taraftan... Yavaş yavaş, yavaş yavaş cami boşalmış. O çıkmış hutbeye, çıkarken de her merdiveni çıkışında arada biraz bastırıyormuş, gene öyle bir ses...

Gelmiş, namaz kıldırmış, arkasından müezzin, birkaç kişi filan. O kadar. Artık şehirde yayılmış... demişler ki:

“—Falanca yerin hocası, evet evliyaymış, kuşun kafasını yapıştırmış filan ama abdestsiz namaz kılıyor.” demişler. “Abdesti kaçırıyor da fark edemiyor zavallı, ihtiyarlıktan...” demişler. Yâni abdestsiz de imamlık yapılır mı filan... Namazımız olmaz, kabul olmaz diye kimse gelmemeğe başlamış, cami tekrar tenhalaşmış.

Bir gün baş başa oturmuşlar, zikirlerini yapmışlar. Müezzin demiş ki:

“—Efendim, eski hale döndü. Hiç kimse gelmiyor artık nedense?” demiş.

Şeyh efendi gülmüş, demiş ki:

“—Evladım bak, gördün, o kalabalığın kıymeti yok. Bir tükürükle gelen, bir üfürükle gidiyor.” demiş.

“Kalabalığın kıymeti yok, sen Allah’ın rızasını kazanmaya bak! Mühim olan o. İnsanların kalabalığı, rızası, hoşnutluğu kızması; bunlar mühim değil!” demiş.

(Lâ tasrim ehâke ale’rtiyâb) Şüphe üzere arkadaşlığı kesmeyecek ve özür dilediği zaman da özrünü kabul edecek, özrüne rağmen dargınlığı devam etmeyecek.

c. Ömründen Eksilene Üzül!

وَبِهِ قَالَ إِنْ اغْتَمَمْتَ لِمَا يَنْقُصُ مِنْ مَالِكَ
فَابُكَ عَلَى مَا يَنْقُصُ مِنْ عُمْرِكَ

53/24 (Ve bihî kâle) Yine aynı rivâyet zinciriyle, çünkü bu kitabın yazarı ciddi bir insan, mübarek, her şeyi nereden aldığını yazıyor. Aynı sened zinciriyle, aynı kanaldan, aynı rivâyet silsilesiyle şu da rivâyet edilmiş ki, Seriyî-i Sakatî Hazretleri şöyle buyurmuş: (İni'ğtememte limâ yenkusu min mâlike, fe'bki alâ mâ yenkusu min umrike.)

(İni'ğtememte limâ yenkusu min mâlike) “Eğer malından bir şey eksildiği zaman gamlanıyor, kederleniyor, üzülüyorsan...” Hani Karadeniz’de gemisi battı mı insan, kara kara düşünür. Hatta birisi fazla böyle düşündü mü, “Ne oluyor, Karadeniz’de gemilerin mi battı? Ne zarara uğradın?” derler. Eh, arabası kaza yapsa üzülür. Tarlasında mahsulüne dolu yağdı, telefât oldu. Pamuk tam toplanacaktı, yağmur yağdı, bozuldu... Kazalar, bilmem ne... Yâni malına mülküne insanın yangın, afet, telefât, eksiklik geldi mi, parası kayboldu veyahut bir şey aldı, istediği gibi çıkmadı filan... Üzülür insan.

“Eğer malından bir şey azaldığı, noksanlaştığı zaman üzülüyor isen, (fe'bki alâ mâ yenkusu min umrike) ömründen noksanlaşana üzül asıl!” Çünkü, insanın asıl sermayesi, asıl malı ömrüdür, ahiret ömürle kazanılıyor, hayatı

boyunca kazanılıyor. Öteki mal gider, beriki mal gelir. Allah ne takdir ettiyse o gelir ama, ömür geri gelmez. Yâni para, mal, mülk telâfi edilebilir. İnsan zenginleşir, fakirleşir, kazanır, kaybeder, toparlar...

Bizim arkadaşlardan birisi, bir kamyon elma götürmüş Suudî Arabistan'a, ticaret yapayım diye... Yolda çürümüş, orada da satamamış, ziyan. Sonra düşünmüş, taşınmış, elmalar çürüyor sıcaktan, dayanamıyor. Ne götüreyim, ne götüreyim... Kazma sapı götürmüş bu sefer. Odun, kazma sapı... Ondan da çok kâr etmiş.

E kâr eder, ziyan eder; yâni bu ticaretin cilvesidir, hayatın çeşitli halleridir. "Eğer malının azalmasından, noksanlaşmasından üzüntü duyan bir insansan, asıl ömrünün noksanlaştığına üzül!" diye böyle nasihat ediyor. Çünkü, insanın en büyük sermayesi ömürdür. Hayatı, bir anı gitse bir daha geri gelmez. Sevaplı işlerde geçerse kazanır, günahlı işler işlerse veya gafletle geçirirse, telâfisi çok zor olur veya imkânsız olur.

Bu sözünde üstadın ne var? Yâni ömrünün kıymetini bil, bir anını bile boş geçirme!.. Tabii sözün Arapçasını da ezberlese insan, bizim atasözleri gibi secîli:

لَا تَصْرِمُ أَخَاكَ عَلَىٰ ارْتِيَابٍ وَلَا تَدَعُهُ دُونَ
الِاسْتِعْتَابِ

(Lâ tasrim ehâke ale'rtiyâb, ve lâ teda'hü dâne'l-isti'tâb.)

إِنَّ اِغْتَمَمْتَ لِمَا يَنْقُصُ مِنْ مَالِكَ فَابْكِ عَلَى مَا
يَنْقُصُ مِنْ عُمْرِكَ

(İni'ğtememte limâ yenkusu min mâlik, fe'bki alâ mâ yenkusu min umrik.)

Yâni, Arapçalarını da ezberleyebilse Arapça bilenler, güzel atasözü olarak yeri gelince kullanabilirler.

d. Ma'rifetullahın Alâmeti

وَبِهِ قَالَ السَّرِيُّ مِنْ عَلَامَةِ الْمَعْرِفَةِ بِاللَّهِ الْقِيَامُ
بِحُقُوقِ اللَّهِ وَإِثَارُهُ عَلَى النَّفْسِ فِيمَا
أَمْكَنْتَ فِيهِ الْقُدْرَةَ

TS. 53/25 (Ve bihî kâle seriyyü: Min alâmeti'l-ma'rifeti bi'llâh, el-kıyâmü bi-hukûki'llâh, ve îsâruhû ale'n-nefs, fîmâ emkenet fîhi'l-kudreh.)

Yine Seriy-i Sakatî Hazretleri buyurmuş ki:

(Min alâmeti'l-ma'rifeti bi'llâh) “Allah'ı bilmiş olmanın, ma'rifetullaha ermiş olmanın alametinden birisidir, (el-kıyâmü bi-hukûki'llâh) Allah'ın hukukuna riâyet etmek.” Allah'ın hukukuna riâyet eden, Allah'ı biliyor demektir. Allah'ı bildiğinin, ma'rifetullaha ermiş olmanın alâmetidir.

Tabii Allah'ın hukuku nedir? Yâni Allah'a karşı biz kullarının yapmamız gereken görevler nelerdir?.. Edeb mea'llâh diye bizim tekkede, kitaplarımızda öyle yazılmış. Edeb mea'llâh, yâni dervişin Rabbine karşı kulluk edepleri nelerdir?

Geçen haftalarda da söylemiştim, bu bizim Gümüşhanevî

Tekkemizde Mi'zânü'l-İrfân diye bir kitap var. Bu Mi'zânü'l-İrfân'ın bir bölümünde de böyle Gümüşhaneli Hocamız'ın veya Hâlid-i Bağdâdî Efendimiz'in öğrettiği üzere edeb mea'llâh nedir, onu madde madde şiir halinde yazmış.

İnşallah önümüzdeki hafta, hatırlatsın arkadaşlar bana, buraya gelmeden onu bulup, önümüzdeki derste onu okuyalım! Yâni tekkemizde işaret edilen hukuku'llâh nedir, onu sırayla yazdıralım, yazalım!..

Hukuku'llâh kısaca şudur: Kulluğunu, Allah'a karşı vazifelerini güzel yapmak. Ne olacak? İmanı eksiksiz, tam olacak, doğru bir imana sahip olacak. İbadetlerini yapacak, namazı kılacak, orucu tutacak, zekâtı verecek... Allah'ın emirlerini baş üstünde tutacak, yasaklarından kaçınacak, Allah'ın yolunu başka yollara tercih edecek, Allah'ın emrini kendi nefsinin emrine tercih edecek... Bu gibi şeyler. Tabii onlar güzel şeyler toplamışlar. Onları okuruz inşâallah.

İşte Allah'ın hukukuna riâyet etmeye başladı mı bir insan, bakıyorsun ki hukukullahı riayetle

yaşıyor. Tamam, bu arif-i billah, bu Allah'ı bilen insandır. Allah'ı bilmenin, ma'rifetullahı ermiş olmanın alâmeti, Allah'ın hukukuna riayettir.

(Ve îsâruhû ale'n-nefsi) “Ve Allah'ı nefesine tercih etmesidir.” Allah şunu yap buyurmuş, nefsi de hayır yapma, yap diye içinden öyle istiyor. Tamam, Allah'ın dediğini yapacak. Her hususta Allah'ın emrini kendi nefsinin isteğine tercih edecek. Nefis ne istiyor, onun tersini yapacak.

Mûsa AS birisine teklif etmiş derler eski kitaplarda:

“—Gel, mü'min ol, bırak gayrı yolları, Allah'ın yoluna gir, ben Allah'ın peygamberiyim, doğru yola gir!” demiş.

O da demiş ki:

“—Yâ Mûsa! Bana müsaade et, ben yarın sana cevap vereyim.” Ertesi gün gelmiş:

“—Tamam, kabul ettim. Giriyorum senin yoluna!” demiş, “—Niye bir gün bekledin? Ne oldu da kabul ettin şimdi?” Demiş ki:

“—Benim eskiden beri adetimdir, nefsime, içime danışırım bir şeyi... Nefsim istiyorsa, canım çekiyorsa, arzuluyorsa, yapmam; istemiyorsa, yaparım. Çünkü biliyorum ki nefis insanın düşmanı, onun için yapmam. Bu sefer de teklif ettim, ‘Mûsa AS'a tâbi olmaya ne dersin?’ diye, danıştım; hiç istemiyor canı... Yük altına girmek istemiyor, intizam altına girmek istemiyor, hiç canı istemiyor.

Anladım ki, senin yolun doğru yol, ondan girdim.” demiş.

Böyle anlatır kitaplar.

Yâni nefsin istekleri vardır: Yemek, içmek, yan gelip yatmak, eğlenmek, zevk etmek, safâ sürmek, bedavadan, beleşten yaşamak, geçinmek.... vs. Ama Allah'ın emri vardır; zevkini terk etmek, mihnetleri yüklenmek, müslümanlara faydalı olmağa çalışmak, uyumamak, yememek, içmemek, Allah'ın rızasını kazanmak için çalışmak. Hepsi nefsinin arzularıyla karşı karşıya... Onları yendiği zaman, insan doğru düzgün bir insan oluyor.

(Fîmâ emkenet fîhi'l-kudreti) demiş. Yâni “İnsanın kudretinin imkân verdiği konularda, insanın kudretinin mümkün kıldığı sahalarda Allah'ın emrine sarılacak, onu baş tâcı edecek. Nefse muhalefet edecek, nefsin arzusunu yapmayacak.”

Kolaydır. Yâni dervişlik de kolaydır, müslümanlık da kolaydır, ârif olmak da kolaydır, evliya olmak da kolaydır; ama, gel de yap!.. Yâni bilmemekten değil bu. Yapamamak bilmemekten değil, bu nefsi yenememekten. Yoksa, yense zor değil... Nefsini yenersen insan, o zaman pekâlâ bu mertebelere çıkabilir.

Demek ki, bu basit olan prensipleri, duyduğumuz şeyleri, mühim olan duymak değilmiş; hayatına uygulayabilmekmiş. Uygulayamayınca olmuyor. Yâni çocuk dersi dinliyor, dinliyor... İyi, güzel ama, yazılı imtihan yaptığın zaman hiç cevap veremiyor. Dinledi ama, girmemiş kafasına...

Onun gibi.

Veyahut bir çırak, ustanın yanında yetişiyor, yetişiyor, yetişiyor filan, marangoz. Tamam, “Hadi bakalım bu sandalyeyi, masayı da sen yap!” diyorsun; keresteyi berbat ediyor, atıyor bir kenara... Neden? Görmek başka, yapmak başka...Yâni yapmayınca olmuyor.

e. Doğru Sözlü Ol!

وَبِهِ قَالَ السَّرِيُّ مِنْ قِلَّةِ الصِّدْقِ كَثْرَةُ الْخُلَطَاءِ

TS. 53/26 (Ve bihî kâle seriy) Buyurmuş ki Seriy-i Sakatî Hazretleri: (Min kılleti's-sıdkî kesretü'l-huletâ')

Buyurun şimdi bakın, izah edebilecek misiniz bakalım.

Buyurmuş ki:

“Sıdk u sadâkatinin azlığından dolayıdır, (kesretü'l-huletâ') düşüp kalktığı insanların çok olması... Düştüğü, kalktığı, konuştuğu, görüştüğü, ahbaplık ettiği insanların çok olması, kişinin sıdk u sadâkatinin noksanlığındandır, azlığındandır, killetindedir.”

Sıdk ne demek? Doğruluk demek. Doğru sözlülük, doğru özlülük... Bunun azlığına delâlet eder, düşüp kalktığı insanların çokluğu... Nedir bunun izahı, anlayabildiniz mi? Bir insan doğruyu söyleyince, bazı insanlar ona darılırlar. Kızarlar, darılırlar, küserler, etrafından ayrılırlar. Doğru söyleyeni aralarından çıkartırlar.

Rüşvetçi bir ekibin içine bir dürüst memur girer, o rüşvetçiler bakarlar ki işleri bozuluyor, bunu oradan başka yere attırmağa çalışırlar. Halbuki hepsinin atılması lâzım, bunun kalması lâzım! Gümrükte veya şurada veya burada, bir bunun kalması lâzım, ötekilerin hepsini çöp tenekesine doldurmak lâzım!

Hayır, onlar bunu attırtırlar. Tâ olmadık yere sürdürtürler. Neden? İşlerini bozdu diye. Neden? Doğru söylüyor, doğru iş yapmak istiyor.

“Bir insanın ahababının çok olması, düşüp kalktığı insanların çok olması, onun sıdk u sadâkatinin azlığını gösterir.” Yâni ne demek istiyor:

“—Sen arkadaşı, ahababı, düşüp kalktığın insanları çoğaltmağa bakma; doğru özlü, doğru sözlü olmağa bak!.. Seven sevsin, sevmeyen sevmesin, kızan kızsın, darılan darılsın, kim ne yaparsa yapsın...” demek yâni.

Ve böyle ahlâklı olan insanın, bazen seven insanları az olur, etrafı تنها olur, kimse yanına gelmez. Eğlence, saka, şarkı, türkü, kah kah kah, kih kih kih, bilmem ne, haram helâl düşünölmeyen yere herkes toplanır. Ama böyle ciddi bir şey oldu mu, ciddi bir şahıs oldu mu, etrafından kaçarlardı.

Bazen böyle büyüklerin hayatlarını okuyoruz; bulunduğu şehirde durdurmamışlar, çıkartmışlar. Ona söylüyor, buna söylüyor; doğruyu söyleyince tabii aralar bozulabiliyor. Ama söylemesi lâzım! Doğru sözlü, doğru özlü olmak Allah'ın emri, dinimizin emri...

Birisi bir güzel konak yaptırmış, dervişin birisini takmış koluna:

“—Gel, bir konak yaptırdım ki ooh, görülmeğe değer. Gel de bir gör!” demiş.

Gezdirmiş, gezdirmiş...

“—Nasıl beğendin mi, iyi yapmış mıyım?” demiş.

“—Yok, çok berbat etmişsin. Bu dünyada ev yapmışsın, ahiretini berbat etmişsin. Bunu yapacağına ahirette bir köşk yapsaydın ya!.. Bu kadar isrâfât, bu kadar süs, zinet yerine, şu kadar fukaraya yardım etseydin ya!..” diye bir sürü laf söylemiş.

Söyleyebilir miyiz biz?

“—Mâşâallah, güzel olmuş!” filan deriz.

Diyemeyiz yâni. Neden?.. Zayıfız. “Pek güzel, mâşâallah!” filan deriz, geçiştiririz. Herkes böyle yapıyor. Yâni, bu devirde herkes böyle yapıyor. Tenkid etmiyor, kusurunu söylemiyor dobra dobra... Bak ne diyor büyüklerimizden birisi:

“—İnsana doğru düzgün kusurunu söyleyen bir sâdık arkadaş da kalmadı bu devirde.” demişler.

Doğru söyleyene biz kızıyoruz ama, o sâdık arkadaş olduğunu gösterir aslında... Ve biz de söylemiyoruz.

Hocamız da derdi ki:

“—Dervişlere her kusurunu söyleyen, yanında derviş kalmaz.” derdi.

Hocalar da dervişlere tam söylemiyor ama, kaçmasın diye, yavaş yavaş öğrensin diye. Yoksa söylesen...

Bir de şöyle demiş, bizim ağabey yaşında olan daha büyüklere: “—Ben size, sizin hak ettiğiniz muameleyi yapsam, burada barınamazsınız.” demiş.

Bizim çıkartacağımız sonuç: Doğru sözlü, doğru özlü olmak, Allah’ın rızasını kazanmağa çalışmak.

Tabii doğru derken de, doğru sözü söyleyişin bir nezaketi vardır, âdâbı vardır. Emr-i ma’rufun, nehy-i münkerin usûlü vardır. Onu da çiğnemeyeceğiz. Yâni sert bir şekilde, kalp kırarak bir şekilde, herkesin nefretini uyandıracak bir tarzda yapılmaz.

Gene tatlı tatlı söylersin de, doğruyu söylediğin için seni sevmezler, aralarına almak istemezler, çağırılmazlar.

“—O gelirse meclisimizin keyfi kaçır, zevki kalmaz, tadı kalmaz.” filan diyebilirler. O ayrı.

Yâni, sen kibar söyleyeceksin ama, doğruyu söyleyeceksin. Doğruyu söyleyince, kibar da söyleyen bazı insanlar sevmez. İşte o sevdiğine, sevmediğine aldırmayacaksın, Allah’ın rızasına bakacaksın.

Bundan sonraki sözü:

f. Güzel Huy

وَبِهِ قَالَ السَّرِيُّ حُسْنُ الْخُلُقِ كَفُّ الْأَذَى عَنِ
النَّاسِ وَاحْتِمَالِ الْأَذَى عَنْهُمْ بِلا حِقْدٍ وَلَا مُكَافَأَةٍ

TS. 53/27 (Hüsnü'l-huluki keffü'l-ezâ ani'n-nâs; va'htimâli'l-ezâ anhüm bilâ hikdin ve lâ mükâfeetin.) Güzel huy, dinimizde tavsiye edilen bir şey... Hüsnü'l-huluk diyoruz, veya hulükun hasen, veya ahlâk-ı hamîde diyoruz, veya mekârim-i ahlâk diyoruz. Güzel huy makbul...

Peygamber SAS Efendimiz buyuruyor ki:²

أَكْثَرُ مَا يُدْخِلُ النَّاسَ الْجَنَّةَ تَقْوَى اللَّهِ وَحُسْنُ
الْخُلُقِ

(حم. خ. فى الأدب، ت. ه. ك. حب. هب. عن أبى هريرة)

² Tirmizî, *Sünen*, c.IV, s.363, no:2004; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.442, no:9694; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.II, s.224, no:476; Buhârî, *Edebü'l-Müfred*, c.I, s.108, no:289, 294; Hâkim, *Müstedrek*, c.IV, s.360, no:7919; Tayâlisî, *Müsned*, c.I, s.324, no:2474; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.IV, s.235, no:4914; Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb*, c.II, s.137, no:1050; Tahavî, *Müşkilü'l-Âsâr*, c.IX, s.470, no:3787; İbn-i Ebi'd-Dünyâ, *el-Vera'*, c.I, s.93, no:135; Abdullah ibn-i Mübârek, *Zühd*, c.I, s.379, no:1073; Ramhürmüzî, *Emsâlü'l-Hadîs*, c.I, s.159, no:132; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, c.VIII, s.470; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.II, s.60, no:2340; Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.VI, s.311; Ebû Hüreyre RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.XVI, s.141, no:44071; *Câmiü'l-Ehadîs*, c.V, s.357, no:4283.

RE. 80/3 (*Ekseru mâ yüdhilü'n-nâse'l-cennete: Takva'llâhi, ve hüsnü'l-huluk.*) “İnsanları ekseriyetle cennete sokacak şey, güzel huydur ve takvâdır.”

Takvâyı ayrı saymış, “Takvâdır ve güzel huydur.” demiş. Takvâ da haramlardan sakınmak. Ama o da esas itibariyle bir davranışın adı olduğu için, o da huydur. Güzel huylar insanı cennete sokuyor, kötü huylar da insanın başını dünyada, ahirette dertlere sokuyor ve cehenneme girmeğe sebep oluyor.

Güzel huyu anlatıyor şimdi burada. Tarif ediyor, kendisine göre tarif ediyor. Yâni herkes güzel huyu az çok bilir. İşte doğru sözlü olacak, halim selim olacak, ihlâslı olacak vs... Kitaplar yazıyorlar, duymuştur filan. Her halde burada tarif ederken, neyi söyleyecek daha ziyade?.. Herkesin yapamadığı, zorlandığı bir tarafı söyleyecek, yâni önemli noktasını hatırlatacak bize.

Diyor ki Seriyî-i Sakatî Hazretleri:

(*Hüsnü'l-huluki keffü'l-ezâ ani'n-nâs*) “Güzel huy, insanlara ezâ vermekten el çekmektir, yâni insanlara ezâ vermemektir.” Yâni senden başkasına bir ezâ, cefâ, bir zarar çıkmayacak. (*Va'htimâli'l-ezâ anhüm.*) “Aksine bir de, onların ezalarını da yüklenmektir, ezalarına da tahammül etmektir.”

Hem de nasıl? (*Bilâ hikdin ve lâ mükâfeetin.*) “Kızmadan da, kin tutmadan ve bir de ‘Ben de sana gösteririm, bir gün sen de bizim mahalleden geçersin!’ gibi, yâni karşılığını

vermeği de düşünmeden. Karşılık vermeği düşünmeden, kin de tutmadan onların ezâların yüklenmek; kendisi ise onlara hiç ezâ vermemeğe çalışmaktır. Güzel huy budur.”

En zor tarafı bu zaten işin... Yâni ötekiler bir hayli kolaydır ve sâiredir de ama, senin başkalarına ezâ vermemen zor... Bir de birisi ezâ verdiği zaman ona sabretmek, üstelik kızmamak, üstelik bir de ben de sana yaparım diye karşılık vermeyi düşünmemek bir hayli zor... Ama işte güzel huy budur.” diyor.

Yâni güzel olanı yapacak insan, sabredecek, kimseden, kimse kendisinden incinmeyecek. Başkası incitiyor bunu... Tamam, sabredecek, gık demeyecek, veya boynunu bükecek, hasbünallah diyecek, hatta içinde ona karşı menfî bir duygu dahi meydana getirtmeyecek. O kadar halim selim olacak yâni.

*Dövene elsiz gerek,
Sövene dilsiz gerek.*

Tam Yunus Rh.A'ın bu öz kelimelerle anlattığı durum. “Dövene elsiz gerek, sövene dilsiz gerek.” Vurdu bana! Sen vurmayacaksın. Yâni karşılık vermiyor. *Mükâfee*, karşılık demek, *hıkd*, kin tutmak demek.

g. İstidracın Alâmeti

وَبِهِ قَالَ السَّرِيُّ مِنْ عَلَامَةِ الْإِسْتِدْرَاجِ الْعَمَى
عَنْ عُيُوبِ النَّفْسِ

TS. 54/28 (Ve bihî kâle's-seriyyü min alâmeti'l-istidrâci'l-amâ an uyûbi'n-nefs.) Aynı kanaldan gelen bir sözü de şu Seriy-i Sakatî Hazretleri'nin KS. (Min alâmeti'l-istidrâc) "İstidrac alâmetlerinden birisi de şudur, istidracın alametlerindedir, (el- amâ an uyûbi'n-nefs) nefsin ayıplarına karşı kör olmak, a'mâ olmak; yâni nefsinin ayıplarını görmemek."

Tabii bu sözü anlayabilmek için, istidrac nedir onu bilmek lâzım. İstidrac diye bir kavram. İstidrac alameti oluyor, kendi ayıplarını görmemesi insanın, nefsinin ayıplarını fark edememesi istidrac, görememesi istidrac alâmeti oluyor. Nedir o istidrac?.. Bu kelime Kur'an-ı Kerim'de geçer:

وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا
يَعْلَمُونَ وَأَمْلِي لَهُمْ إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ

(الأعراف: ١٨٢ - ١٨٣)

(Ve'llezîne kezzebû bi-âyâtınâ senestedricühüm min haysü lâ ya'lemûn. Ve ümlî lehüm inne keydî metîn.) [Ayetlerimizi yalanlayanları, hiç bilmedikleri yerden helâke götüreceğiz. Onlara mühlet veririm ama, benim cezam çetindir.] (A'râf, 7/182-183)

Yâni Allah, sevmediği kulları istidrac ile, farkına varmadıkları bir şekilde derece derece cezasına doğru götürüyor. Yâni, Allah'ın cezasına müstehak olmuşlar, onları cezasına

doğru derece derece götürüyor. Zaten derece kökünden geliyor istidrac kelimesi... Derece derece, onların farkına varmadan insan... Meselâ yangının şuradan geldiğini görse su sıkar veya arabanın üstüne doğru hızla geldiğini görse kendisini kenara atar, tedbir alır. Ama hiç öyle bir şey yokken, ortalık güllük gülistanken kafasına paddadak bir şey düşerse kaçacak bir şey yok, anlamadan olur.

Kısaca istidrac demek: Bir kul, Allah'ın sevgili kulu değil, günahkâr, âsi, mücrim, sevmediği, gazabına müstehak bir kul, cezayı, belâyı bulacak ama; cezanın, belânın alâmeti gözüne görünmediği için rahat, rehavet içinde, gevşek... Pattadak Allah'ın cezası geliyor, balyoz gibi kafasına iniyor.

Meselâ, Firavun hükümdardı. Mısır'ın saltanatının sahibiydi. Emrinde ordular vardı. Ama Mûsa AS'ın ikazlarını anlamadı, sözünü dinlemedi. Sonra elinden o mallar, mülkler, o saltanat vs. hepsi gitti.

Yâni insan iyi günlerine, hoş hallerine aldanıp da, "Benim halim iyi, sofram bereketli, sıhhatim yerinde..." filan diye, mânevî durumunun fena olduğunu anlamama aptallığı içinde olursa, felâketin geldiğini görmezse, Allah göstermiyor tabii ona, göstermiyor. Ondan sonra, birden pattadak felâkete uğruyor, felâkete birden maruz kalıyor, hazırlık yapmıyor. İstidrac bu işte...

Yâni, zahiri hallerinde güzel gibi görünen birtakım şeylere aldanıyor. Hattâ keramet sanıyor bunu, iyi bir durum sanıyor.

Halbuki aslında cezaya ansızın yakalanması için, Allah'ın ona gafletten uyanmasını diye öyle bir rahatlık, rehavetlik, zenginlik, hoşluk hali vermesi; öyle gülüp oynayıp dururken, belâyı birden bulsun, hak ettiği cezaya uğrasın diye.

İstidrac o halde bizim korkacağımız, sakınacağımız bir şeydir. Aman böyle bir durum olmasın diye, kendimize dikkat edip kendimize çeki düzen vermeliyiz ve her halimizi tekrar tekrar kontrol etmeliyiz. Acaba bir hatam var mı? Evet, sağım, salimim, esenim ama bu esenlik Allah'ın lütfundan mı, hayırdan mı yoksa kahrından mı?.. Bir belânın, yâni fırtınadan önceki güneşli hava gibi mi filan diye bunu anlamak lâzım!..

Bunu bir fıkrayla belki biraz daha iyi anlatabilirim.

Adamcağızın birisi bir hoca efendiye gelmiş, demiş ki:

“—Hocam, ben kendimden şüpheleniyorum. Her işim o kadar tıkırında ki, öyle rahat gidiyor ki... Evimde bereket, hanemde saadet, işimde kazanç bolluğu vs. vs... Bakıyorum Allah'ın nice iyi kulları, sevgili kulları böyle sıkıntılar içinde... Ben ferah, fahûr, böyle zevk, safâ içinde... Yâni benim bu halim nedir, acaba istidrac mı?” demiş, hoca efendiye sormuş.

Hoca efendi demiş ki:

“—Evlâdım, bir hafta sonra gel. Yalnız bu bir hafta içinde sokakta gezerken ekmek ye veya çörek ye!” demiş.

Şimdi bir hafta sonra gelmiş,

“—Ne oldu, evde bereket azaldı mı?”

“—Ne azalması efendim, daha arttı. Her şey daha güzel, yerli yerinde, tıkırında, daha güzel gidiyor.” filan...

“—E ben sana dışarıda ekmek ye, çörek ye demedim mi gezerken, dururken? Yapmadın mı onu?..”

“—E yaptım.” demiş.

“—E nasıl yaptın?”

“—Kimse görüp de imrenmesin diye sakladım böyle bir torba içinde şöyle, siz emrettiniz diye. Yedim ama, kimseye göstermeyecek şekilde yedim. Kırık düşmesin diye şöyle bir bez aldım. Onun üstünde ısırdım, yedim. Bütün bu sakınmama rağmen, bir keresinde çöreğin parçası bir zıpladı, kayboldu. Aradım, aradım, aradım, şunun parçasını bulayım, ayak altında kalmasın diye... Ama bulamadım. Kimse basmasın diye tahmin ettiğim yerin etrafını şöyle taşlarla çevirdim ki, oraya kimse basmasın. İçerisindeki o ekmek veya gıda parçası hüremetsizliğe maruz kalmasın, kimse ayak basmasın diye böyle çevirdim onu.” demiş.

“—Tamam evlâdım, sen git! Seninki istidrac filan değil, senin güzel huyundan dolayı Allah'ın sana ikrâmâtı.” demiş.

Yâni istidrac; insanın hali kötüyken, böyle güzel birtakım hallere sahip olmasıdır. Kâfirlerin köşkleri var, kâfirlerin yatları var, kâfirlerin paraları var, kâfirlerin otomobilleri var,

kâfirlerin özel uçakları var, Mayami'de plajları var, bilmem Havai'de bilmem neleri var...

İyi ama, kâfir... Hiç bir kıymeti yok yâni. Bu dünya hayatının şeyleri. E köşkleri var, malikâneleri var, konakları var, şeyleri var... Kıymeti yok. İşte istidracın alâmeti diyor bu, evliyaullahın korktuğu bir şey olduğundan. Yâni Allah, farkına varmadan derece derece cezaya yaklaştırıyor durumu olmasın diye bunu bilirler onlar ve bu tehlikeye karşı kendilerini korumaya çalışırlar. İstidracın alâmetlerinden birisi: Nefsinin ayıplarını kişinin görmemesidir. Nefsinin ayıplarını göremiyor. Kibirli farkında değil, gururlu farkında değil. Hah, istidrac alâmetidir bu.

Şeytan aleyhi'l-la'ne, herkesi bir başka türlü aldatır. Suyuna göre gider, öyle aldatır. Yâni aldatmanın usûlü. Doğrudan doğruya günah yaptıramazsa, sevabı ille yapıyorsa şahıs, riyâyâya düşürmeye çalışır. Riyâdan kurtulursa, kibre düşürmeğe çalışır. Kibirden kurtulursa iptal ettirmeğe çalışır... Binbir türlü hilesi vardır, o hilesini kullanır.

Derviş bakarsın, güzel, tesbihlerini çekiyor, hocasına bağlılığı güzel ama, kibri var, ucubu var, kendisini bir şey oldum sanıyor, kendini beğeniyor, ötekilerden üstün sanıyor kendisini... O da bir hastalık. Şeytan onu oradan aldatıyor bu sefer. Kibre düşürüp, ucuba düşürüp, enâniyete düşürüp öyle aldatıyor.

Demek ki, onun da kusur olduğunu bilecek. Yâni tesbih çekmemek bir kusur olduğu gibi, enâniyet sahibi olmak da bir kusur... Kibirli olmak da bir kusur, ucublu da olmak bir kusur... Yâni mühim olan, şeytanın aldatmasına gelmemektir, nefsinin ayıbını bilmektir.

“—Ben de gâliba biraz kibirlilik mi var ne, yoksa ben biraz kendimi biraz beğenmiş bir insan olmağa mı başladım?.. İki üç tesbih çektim, üç rüya gördüm diye dur bakalım ne oluyorum?..” filan diye, hemen ayıbını görecek.

Kırmızı ışık yandığını derhal fark edecek. Kendisini öyle şey sanmayacak. Tamam, oldu bitti galiba bu iş filan diye.

Birisi öyle demiş:

“—E tamam yav, halvete de girdik, çıktık. Daha ne var yâni, halvet de tamam...”

İşte sen daha tamam dediğin zaman, hiç bir şeyin olmadığı anlaşıldı.

h. Hayırlı Rızık

Bir tane daha okuyalım, bitirelim:

وَبِهِ قَالَ السَّرِيُّ خَيْرُ الرِّزْقِ مَا سَلِمَ مِنْ خَمْسَةٍ
مِنَ الْأَثَامِ فِي الْاِكْتِسَابِ وَالْمَذَلَّةِ وَالْخُضُوعِ فِي

السُّؤَالِ وَالْغِشِّ فِي الصِّنَاعَةِ

وَأَثْمَانَ آلَةِ الْمَعَاصِي وَمُعَامَلَةِ الظُّلْمَةِ

TS. 54/29 (Ve bihî kâle's-seriyyü: Hayru'r-rızki mâ selime min hamseh: Mine'l-âsâmu fî'l-iktisâb; ve'l-mezelleti ve'l-hudûi fî's-suâl; ve'l-gıŝŝi fî's-sınaah; ve esmâni âleti'l-meâsî; ve muâmeleti'z- zalemeh.)

Şimdi, buraya umûmiyetle tabii Kapalı Çarşı'dan, şuradan buradan tüccar kardeşlerimiz de geliyorlar. İçimizde ticaretle uğraşan, esnaf olan kimseler de var. Ve herkes bir rızık kazanıyor. Bu rızıkın helâl kazanılması, helâl olmasıyla ilgili bir tavsiyesi Seriyy-i Sakatî Hazretleri'nin.

Biliyorsunuz, her şey helâl rızıkla başlar. Onun için evliyaullah, mutasavvıflar rızıkın helâl olmasına da çok dikkat etmişlerdir. Ağızlarına haram lokma girdi mi, dervişlikte kusurlar başlar, ibadette gevşeklik başlar, kafada bozukluk başlar... Zehir girdi içeriye de ondan. Zehirleniyor.

Onun için, en önemli şey helâl lokmadır, rızıkın helâlinden kazanılmasıdır. Ona da çok önem vermişlerdir. Kendi elleriyle kazanmışlardır. Eskicilik yapmıştır, çobanlık yapmıştır, Şeybân-ı Zavî, Eskici Baba, Ekmekçi Baba, Hammal Dede... Yâni etrafta görüyorsunuz. Neden?.. Kendi emeğiyle kazanmak için. Başkasına yük olmamak için, helâl olması için.

Şimdi, diyor ki:

(Hayru'r-rızki mâ selime min hamseh) “En hayırlı rızık şu beş afetten sâlim olan rızıktır. Beş tane tehlikeden sâlim ise, bu beş tehlikeye bulaşmamış ise, o zaman o rızık en hayırlı

rızıktır. Bunları öğrenmek iyi olur. Okuyalım şimdi, anlatalım:

1. (Mine'l-âsâmu fî'l-iktisâb) “Rızkın kesb edilmesinde, kazanılmasında, günah yoluyla mı kazanılmış? Bu önemli.” Meselâ faizden mi para kazandı ticarete?.. Veyahut yalan yere yeminle mi kazandı?.. Veya eksik tartarak mı kazandı?.. Bunların hepsi meselâ çok net olarak günah. Tartıyı eksik yapmak, hak etmediği parayı almak vs... Tamam, bu olmayacak. Kazancın kazanılması günahsız olacak. Yâni, şeriatın günah saymadığı bir yoldan kazanılmış olacak; bu bir.

2. (Ve'l-mezelleti ve'l-hudûi fî's-suâl) “İstemek ve boyun eğip zillet çekmek durumu da olmayacak. İsteyerek, böyle kendisini hor zelil duruma düşürmek de olmayacak.”

Çünkü Efendimiz, istemeyi yasaklamış. İstemeyi, yâni dilenmeyi istememiş. Hatta dilenen bir kimseye, “İp al, odun taşı, sat, öyle kazan!” diye söylemiş. Böyle dilenerek kendisini hor, zelil duruma düşürerek kazanmak iyi olmadığından, kazanç yolu helâl yol olacak, istemek, dilenmek yolunda olmayacak, bundan salim olacak.

3. Üçüncüsü: (Ve'l-gıışş fî's-sınaah) “Yaptığı iş bir sanat, bir meslek ise, onu yapıpta bir hilesi olmayacak, hileli mal olmayacak.”

Meselâ, süper benzin diye içine ucuz bir şey koyuyor, satıyor adam pompada. Sen süper benzin diye alıyorsun, arabın biraz ilerleyince başlıyor sallanmağa. Ne yaptı?..

Karıştırdı. Bir tanker şu ucuzdan bunun içine koyduğu zaman, o kadar benzini sattığında şu kadar kâr etti. Sen de arabam rahat etsin diye gidiyorsun, süper benzin diye alıyorsun, onun parası şu kadar, bunun parası bu kadar... Hem motoruna zarar veriyor, hem ucuz şeyi pahalı satmış oluyor sana. İşte yâni hile.

Veyahut tereyağı diye satıyor, içinden patates püresi çıkıyor. Veyahut tam yağlı yoğurt diye satıyor, yağı alınmış oluyor. Süt satıyor, içine su katılmış oluyor... Böyle bir şey olmayacak. Yâni yapılışında, imalinde hile olmayacak. İstenmesi dilenmek yoluyla olmayacak, haram bir kapıdan gelme durumu olmayacak üç.

4. (Ve esmâni âleti'l-meâsî) “Günah aletlerinin kullanılmasıyla elde edilmiş olmayacak.” Günah aleti nedir meselâ, çalgı... Çalgıdan para kazanıyor adam. Gidiyor, dım dım dım çalıyor, ondan sonra şu kadar para alıyor. Günah aletinin kullanılmasıyla para kazanmış oldu. Böyle olmayacak.

5. (Ve muâmeleti'z-zalemeh) “Zalimlerle beraber bu işi yapmaktan kazanılmış olmayacak. Zalimlerle beraberlikten kazanma olmayacak. Yâni, zalimlerle iş birliği ve ortaklıkla kazanılmış olmayacak.”

Günah aletlerinin kullanılmasından kazanılmış olmayacak. Yaptığı imâlâta hile katarak yapılmış olmayacak. Dilenerek alınmış olmayacak ve kazanılmasında günah yolları kullanılmamış olacak. Meselâ, yalan yere yemin etmek vs. filan gibi, gadir gibi, kasıt gibi filan şeklinde olmayacak.

Körođlu zenginleri soyarmış, fakirlere verirmiş. Sana ne yahu!.. Yâni ondan hayır olur mu? Haramdan hayır olur mu? Yâni zengini soyarmış, fakire verirmiş. Böyle hayır olur mu?.. Olmaz. Helâlden kazanır verirse, olur. Zenginın malını alıyor, oradan bir zulüm kazanıyor, öbür taraftan da bir kâr etmiyor.

Allah-u Teâlâ Hazretleri her işimizi güzel eylesin... Kazancımızı da helâl eylesin... Huzuruna yüzü ak, alını açık gelmeyi nasîb eylesin...

54. sayfanın 30. paragrafında kaldık.

Fâtiha-i Şerife mea'l-besmele!..

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

24. 10. 1992 - İstanbul

[Bütün TASAVVUF SOHBETLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

